

ЮРИДИЧЕСКИ ПРЕГЛЕДЪ

Професоръ С. С. Бобчевъ

БРАТИСЛАВСКИТЪ ДНИ НА ПРАВНИЦИТЪ ОТЪ СЛАВЯНСКИТЪ ДЪРЖАВИ

(8—10 септемврий 1933 г.).

I

Подготвяне на Събора на правниците отъ Славянскитъ държави.

На третия конгресъ на Чехословашкитъ правници въ Братислава въ 1930 г. сж присжтствуваха гости и участници отъ нѣкои славянски и неславянски държави. Въ срѣдата на този съборъ е възникнала мисълта, най-напредъ сложена отъ полскитъ участници, за свикването на единъ Съборъ отъ правници на всички славянски държави. Идеята е била посрещната единодушно. Това е означавало на първо мѣсто, умѣстността за сбждването на едно такова желание и на второ мѣсто — готовността на присжтствующитъ славянски правници, да дадатъ своето съдействие за сбждването на този Съборъ.

Въ 1931 г. предложението за Събора добива една реална насока. Съставя се единъ учредителенъ Комитетъ, въ който влазятъ представители отъ разни славянски държави, избира се и президиумъ (председателство), което да води учредяването и деятелността на Събора. Единъ постояненъ главенъ секретаръ, адвокатътъ д-ръ Кирилъ Баржинка, поема отгоре си грижата и задачата, съ която го натоварва учредителниятъ комитетъ за връзка и споразумяване съ славянскитъ правници и за уреждане подробности — програма и окончателна организация на Събора.

Г-нъ Баржинка се залавя съ извънредно голѣма ревностъ за хубавото дѣло. Въ пълно споразумение съ председателството, а именно: проф. Казимиръ Куманъецки—Краковъ, председател, професоръ С. С. Бобчевъ — София, първи подпредседател, професоръ Драголюбъ Аранджеловичъ — втори подпредседател — Бѣлградъ и проф. Капрашъ, трети подпредседател — Прага, той посещава Краковъ, Львовъ, Варшава, София, Бѣлградъ, Скопие, гдето се уреждатъ мѣстни национални групи и комитети, имащи за задача да работятъ за подготвяне и сбждване на кроения Съборъ.

Въ София г. Баржинка се срещна съ видни български правници, свика едно събрание отъ тѣхъ, на което се избра мѣстенъ комитетъ и състави мѣстна национална група. Комитетътъ си избра за председател проф. Бобчевъ, за под-председател проф. Фаденхехтъ, а за постояненъ секретаръ адвоката Любенъ Данаиловъ.

Въ 1932 г., по начинание на председателството, въ Братислава се свика предварително организационно (учредително) събрание (16—17 априль). На това събрание присъжтствуваха около 75 представители отъ разни славянски държави. Отъ България на туй събрание присъжтствуваха г. г. проф. Фаденхехтъ, В. Митакوفъ и Л. Данаиловъ. На това събрание се уредиха окончателно въпроситѣ по програмата, изработена по-рано и станала вече известна на всички поканени да взематъ участие въ предстоящия Съборъ.

II

Програмата на Събора

Изобщо взето, програмата на Събора на правницитѣ отъ Славянскитѣ държави въ Братислава, бѣше поставена на широки идейни, научни и практически основи. На първо мѣсто имаше се предъ видъ да се извърши едно епохално събитие: да се свикатъ и да се срещнатъ за първи пжтъ отъ какъ сжществуватъ славянски народи и държави, служителитѣ на правната наука, за да се запознаятъ по-отблизу и да размѣнятъ мисли върху стопанско-правнитѣ и държавно-правни нужди въ тѣхнитѣ земи. Имаше се предъ видъ, че славянскитѣ правници могатъ чрезъ научни средства, беседи, статии и реферати да дадатъ по възможность еднообразни насоки въ законодателствата на своитѣ страни, за да могатъ да сближатъ по възможность тѣзи законодателства и по този начинъ да се помогне за едно колкото се може по-голъмо общуване не само върху научно-правна основа, но и на практично—законодателна. Сжщо така начинателитѣ и по-явилитѣ се участници на Братиславския Съборъ, изказаха хубавата мисль, че най-после и славянството трѣбва да каже своята дума чрезъ правната наука, дума за право, проникнато отъ справедливость и социална правда, дума, която трѣбва да се чуе и която да приближи славянската правна мисль съ културно европейската, съ всечовѣшката правна мисль и съвестъ. Защото никой славянски ученъ, правникъ билъ той или общественикъ, не е мислилъ и не мисли да се откъсва, да се дѣли отъ голѣмата правна свѣтловна култура, отъ която се очаква съ своитѣ свѣтлини да донесе една нова насока на справедливость по всички линии на обществения животъ, да даде гласъкъ за една международна

и социална правда и да подчертае предъ политическитѣ и международни деятели, институти, конгреси и конференции новото слово за тази социална и международна правда — необходимо условие за международния и свѣтовень миръ, за вкарване разнебитенитѣ общества и народи въ пѣтя на едно солидарно разбиране, творчество и живѣене.

И малка България, обидена, дълбоко засегната и онеправдана всѣкакъ отъ правото на силата, отъ юмручното право на победителитѣ, чрезъ свои представители на предварителнитѣ съвещания за Събора и на самия Съборъ, имаше да каже и се приготви да каже своята дума: че подтиснически налаганитѣ граждански, социални и международни норми, трѣбва да бждатъ проникнати на първо мѣсто отъ правда, отъ солидарни задължения и отъ изпълнение не само на спечеленитѣ права, но и на налаганитѣ задължения.

Редомъ съ тѣзи общи положения за програмата и деятелността на Братиславския Съборъ, изработиха се правила, споредъ които се уреждаха десетъ отдѣли по правни, държавно-правни и социално-стопански въпроси, рефератитѣ по които се разпредѣлиха на разни участници отъ славянскитѣ държави. Къмъ референтитѣ се поставиха и кореференти. Всички тѣ трѣбваше да приготвятъ своевременно своитѣ напечатани научни работи и да ги представятъ за евентуално обсъждане на Събора въ Братислава.

Съборътъ се състоя на опредѣленото време въ Братислава (8—10 септемврий 1933 г.) Главнитѣ моменти въ този Съборъ, въ който се прояви и външната, протоколна или обрядна страна и вътрешната научна частъ на Събора, тѣзи главни моменти бѣха следнитѣ:

- 1) Промоцията на 5 славянски правници за почетни доктори на правото на Братиславския У-тъ;
- 2) Откриването на паметна плоча на Светозаръ Хурбанъ—Ваянски;
- 3) Тържествено откриване на Събора;
- 4) Научнитѣ занятия въ комисииитѣ
- 5) Гощавкитѣ дадени отъ Университета и отъ Адвокатския Съюзъ.
- 6) Срещитѣ на сждии, адвокати, женски съюзъ и студенти;
- 7) Тържествено представление въ честь на съборянитѣ въ Народния Театъръ;
- 8) Вечеръ въ Славянска взаимность;
- 9) Заключително заседание на Събора,
- 10) Гроздоберъ.

III

Промоцията на 5 славянски правници за почетни доктори на правото.

Най-голѣма частъ за външната и вътрешна служба на Събора се дължи на участието, което юридическиятъ ф-тъ при университета Коменски въ Братислава взе, както при приготовленията, тъй също и въ днитѣ на проявената деятелностъ на Събора. Професоритѣ на юридическия ф-тъ, като се почне отъ декана г. дръ Рихардъ Хорна, взеха пряко и активно участие въ Събора. Юридическиятъ ф-тъ, за да ознаменува този важенъ моментъ въ славянското правосъзнание, бѣше решилъ да даде на петима отъ славянскитѣ правници—участници въ Събора, титлата Почетенъ Докторъ.

За да се извърши колкото се може по-внушително този актъ на промоция почетни доктори, юридическиятъ ф-тъ въ съгласие съ цѣлото преподавателско тѣло и съ Сената решилъ да прибѣгне къмъ най-тържествената форма на туй прогласяване. Решено било да се извършатъ обрядноститѣ отъ нѣкои най-голѣми европейски университети, имащи още връзки съ миналото, особено германскитѣ и италианскитѣ.

Възложено било на нѣколко професори отъ юридическия ф-тъ да проучатъ кои лица отъ славянскитѣ правници, участници въ Събора, заслужаватъ поменатото отличие. Направили се справки, събрали се сведения, официални и други, разгледали се трудоветѣ на кандидатитѣ, посочени за почетни доктори, направили се обширни джкледи въ факултетския съветъ и най-после се спрѣли върху следнитѣ петима славянски правници, намѣрени за достойни за почетната титла докторъ на правото отъ Братиславския У-тъ: — отъ поляцитѣ Казимиръ Куманъецки, професоръ при юридическия ф-тъ на Краковския у-тъ, председателъ на Събора, и Премиславъ Романъ Домбковски, професоръ на юридическия ф-тъ въ Львовъ; отъ югославянитѣ — Слободанъ Иовановичъ, професоръ на юридическия ф-тъ въ Бѣлградъ и Методъ Доленецъ, професоръ на юридическия ф-тъ въ Люблиана и — отъ българитѣ, Стефанъ С. Бобчевъ, професоръ на юридическия ф-тъ въ София.

Извънредно импозантна бѣше обрядността на промоцията. Аулата на университета, наистина, не много голѣма, бѣше препълнена отъ правници, участници на Събора, и много гости, голѣма частъ отъ които, по нѣмане мѣсто, останаха въ коридоритѣ и на улицата. Най-напредъ, въ стаята на ректора се представиха кандидатитѣ докторанди, отъ които присѣдствуваха само двама — Бобчевъ и Доленецъ. Другитѣ бѣха възпрепятствани и представлявани отъ замѣстници — университетски професори: Б. Томса представляваше проф. Ку-

манъецки, М. Доленцъ—проф. Слоб. Иовановича и Марковъ—проф. Домбковски. Шествието къмъ аулата стана при звуковетъ на тръби, които предшествуваха професорското тѣло и кандидатитѣ. Въ аулата се настаниха ректорътъ, министрътъ на просвещението г. Дереръ, деканитѣ на юридическия и др. ф-ти, промоторитѣ, тѣй нареченитѣ резолвенти, които имаше да четатъ обстойни изложения за живота и научната деятелностъ на докторандитѣ и пр. Самитѣ докторанди и замѣстницитѣ на отсътствующитѣ взеха мѣсто на лѣво отъ ректора при бюста на председателя на републиката г. Т. Масарикъ. Всички речи, които последваха следъ това, бѣха произнесени на латински.

Най-напредъ деканътъ на юридическия ф-тъ Рихардъ Хорна възвести кои сж избранитѣ отъ У-та и одобренитѣ отъ цѣлото професорско тѣло докторанди по азбученъ редъ: Бобчевъ, Домбковски, Доленцъ, Иовановичъ и Куманъецки. Следъ това проректоръ магнификусъ Доброславъ Орелъ, сжщо така на латински, произнесе кратка речъ, като обясни защо университетътъ се е спрялъ върху тѣзи петима докторанди. Тогазъ промоторътъ подчерта на кратко заслугитѣ на докторандитѣ, обясни още веднъжъ защо става сега тази промоция и се обърна къмъ докторандитѣ като искаше отъ тѣхъ да се обещааятъ да служатъ съ вѣрностъ и преданностъ на правната наука въобще, и на Братисл. у-тъ на Янъ Коменски, който ги приема въ своето лоно като достойни другари и съслужители съ другитѣ професори. Промоторътъ се обърна къмъ всѣкиго отъ докторандитѣ или къмъ тѣхнитѣ замѣстници и искаше да дадатъ за това изрично обещание, което се изразяваше въ формулата „Spondeo et policeor“. Последваха химнитѣ български, полски, чешки, словашки, сръбски, хърватски. Следъ това, по предложение на проректора, резолвентитѣ четоха подробни изложения за живота и научната деятелностъ на всѣкиго отъ докторандитѣ. Отъ името на докторандитѣ единъ отъ тѣхъ, проф. Доленцъ (словинецъ отъ Любляна), произнесе по латински адресъ, въ който се изказваха благодарения къмъ председателя на Чехословашката република, къмъ ректора на У-та, къмъ деканитѣ на факултетитѣ, къмъ промоторитѣ, къмъ резолвентитѣ и пр.

Даде се думата и на докторандитѣ, прогласени вече за почетни доктори на правото. Професоръ С. С. Бобчевъ по този случай произнесе следната речъ, която извика бурни ржкоплѣскания и овации въ честь на българската правна наука

Високоуважаемий Господинъ Проректоре,

Осмѣлявамъ се да приема почетния докторатъ, съ който е благоизволилъ да ме отличи високоуважаемиятъ профе-

сорски сборъ на правнишкия факултетъ при университета Янъ Коменски.

Името на Коменски, този великанъ и апостолъ на високохуманни, просвѣтни и въобще културни идеи, е будило у менъ винаги чувства на най-благоейна почитъ.

И сега тукъ на първо мѣсто азъ изказвамъ къмъ неговия славенъ продължателъ, многоуважавания отъ всички Господинъ Т. Г. Масарикъ, председателъ на Чехословвската Република, приветствие и благодарностъ като къмъ протекторъ на науката, въ името на която сме събрани тукъ.

Горещо благодаря и на Министерството на Народното просвѣщение, което е утвърдило университетското решение за моя изборъ.

Изказвамъ на славния професорски Сборъ и г.а цѣлия съставъ на Братиславския университетъ моята най-дълбока и най-сърдечна благодарностъ за това високо отличие, което се прогласява при тържествената обстановка на университета, днесъ 8 септ. 1933.

Позволете ми да смяtramъ това отличие като едно внимание и зачитане къмъ българската правна наука, която отъ 40 години насамъ се разработва съ ревностъ и вещина отъ достойни — млади и стари правници, професори въ Софийския университетъ, гдето и азъ съмъ единъ отъ скромнитѣ й служители.

Обещахъ днесъ и се задължихъ да бжда вѣренъ на преданията и ученията на Славния Университетъ на Яна Коменски, който въ живота си носи високо и самоотвержено знамето на едно широко народно образование и проповѣдваше съ жаръ нуждата отъ едно мирно общуване между народитѣ.

Повтарямъ даденитѣ обещания. Ще се постарая до колкото това е по силитѣ ми, както досега, тъй и въ бждаще да поработя въ областъта на българската и славянска правна наука.

Сключвамъ като изказвамъ още веднѣжъ дълбоката си сърдечна благодарностъ къмъ Славната Братиславска Алма Матерь. *Vivat, crescat, floreat.*

Обърна внимание и горещо беше аплодирана речта, която проф. Доленецъ отъ свое име като избранъ за почетенъ докторъ произнесе на своя роденъ езикъ — словенския. Той подчертаваше, че прави това, бидейки твърде умѣстно да се чуе редомъ съ другитѣ славянски езици и словенския, който има право на сществуване и развитие въ Югославия, както и сръбо-хърватския езикъ, на който той сжщо така каза нѣколко фрази. Люблянскиятъ професора изтъкна по този случай правнитѣ отношения, които сж били завързани между Чехия и Сърбия при Карла IV и Стефана Душана.

Още тогава славянскиятъ свѣтъ е билъ нѣщо като съе-

динително звено между изтокъ и западъ. Братислава, този главенъ градъ на Словашко е игралъ сжщо така главна роля още въ най-ранни времена на славянския животъ. Многобройни архивни свидетелства доказватъ, че Братислава е служила като връзка между западното и южно славянство. Тъзи роля на Братислава е продължила презъ цѣли вѣкове, въпреки неволитѣ, въ които е попадало Словашко. Сега, следъ голѣмата война, Братислава става центъръ на едно висше правно образование: Братиславскиятъ у-тъ и по особно юридическиятъ ф-тъ сж учрежденията, които по случай на Събора на правниците отъ Славянскитѣ държави, решаватъ да отличатъ 5 славяни правници съ почетната титла: Доктори на Правото. Въ това професоръ Доленецъ вижда единъ символъ, символъ на сближение между представителитѣ на славянската правна наука.

Овациитѣ се преповториха при излазянето на докторандитѣ изъ аулата. Излазянето стана по сжщия редъ, подъ звуковетѣ на тржбитѣ, носени отъ педелитѣ на разнитѣ факултети.

На улицата предъ у-та българитѣ-правници участници въ Събора, дочакаха своя колега Бобчевъ и отъ тѣхно име г. Любенъ Данаиловъ произнесе едно възторжено приветствие къмъ българина — почетенъ докторъ на правото, като му пожела всичко добро и като му заяви, че наистина участниците-правници въ Събора смѣятъ да се надяватъ, че тѣ иматъ и за себе си голѣма частъ отъ тѣзи почести, които се правятъ на колегата Бобчевъ.

IV

Тържественото откриване на Събора.

На 9 септемврий сутринята се извърши тържественото откриване на Събора. Това стана въ Народния театъръ, изпълненъ отъ участнитѣ на Събора-българи, поляци, чехословаци, югославяни и отъ многобройна публика. Тука бѣха таквизъ представители на полската правна наука, като професоритѣ Кутшеба, Лонгшанъ дю Берие, Рапапортъ, председателя на висшия сждъ въ Варшава, сждията Рудницки Стефанъ Глазеръ и др. Отъ чехословацитѣ освенъ професоритѣ на юридическия ф-тъ (Лащовка, Марковъ, Раушеръ, Хорна, Бушекъ, Милова, Пражакъ), участвуваха председателят на висшия сждъ въ Бърно-Файноръ, председателят на Висшия сждъ въ Братислава, началника на земската област г. Орсакъ, кметът на Братислава г. Крно, председателят на съюза на адвокатитѣ г. Стодола, адв. Фабри, Бохачекъ, Лепшикъ, Дрбохлавъ, и др. отъ югославянитѣ-професоритѣ Аранджеловичъ, Доленецъ, Живановичъ, Пржичъ, сждията Стоянъ Иова-

новичъ, отъ Вншното министерство Суботичъ и Авакумовичъ, адв. Благоевичъ, Хуго Веркъ отъ Загребъ, Бартошъ и др. Българската делегация състоеше отъ професоритѣ Фаденхехтъ, протопрезвитеръ Цанковъ, Петко Стайновъ, Дръ Ст. Даневъ, Кацаровъ, председателтъ на сждийския съюзъ Н. Георгиевъ, председателтъ на кодификационната комисия В. Митаконъ, секретартъ на националната група адв. Л. Данаиловъ, народниятъ представителъ г. Цв. Пупешковъ, отъ касационния сждъ Вл. Лингоровъ, полковникъ Сливковъ, Дръ П. Жбовъ, П. Цончевъ, Вл. Георгиевъ, Г. Атанасовъ Н. Стойновъ, Т. Наследниковъ, И. Байдановъ, Б. Фиковъ, А. Георгиевъ, Х. Михайловъ. С. Паунинъ. Дръ Н. Цачевъ, С. Готовски, Б. Карамитовъ, Х. Геровъ, Д. п. Христовъ, И. Илиевъ, Хр. Тасевъ, Г. Новкиришки, Майоръ А. Стоевъ, Майоръ Байчевъ, Кап. Младеновъ, нѣкои съ съпругитѣ си.

Не славяни присжтствуваха: Белгийския професоръ Ксавие Жанъ, представителтъ на комисията за унификация на правото въ Римъ Хансъ Фикеръ и ромжнския професоръ Мототолеску.

Председателтъ на Събора професоръ Куманъецки бѣше задържанъ въ Краковъ поради неразположение, обаче споредъ неговото желание, Съборътъ се откри отъ него изъ санаториума, въ който той се намѣрваше, по радиото. Той произнесе една дълга приветствена речъ къмъ участниците на Събора и изказа своята благодарностъ къмъ председателя на Чехослов. република и къмъ всички, които сж съдействали за уреждането на този Съборъ, особено къмъ професорското тѣло при Братиславския у-тъ. Речъта на председателя Куманъецки бѣше произнесена по полски и изпъстрена съ латински цитати. Председателтъ завърши съ съжаление, за дето не е могълъ лично да присжтствува и открие Събора и каза, че упълномощава първия подпредседателъ на Събора Бобчева да продължи председателството и да ржководи заседанията. Изпѣха се следъ това химнитѣ на разнитѣ славянски държави и народи, като се почна отъ българския химнъ. Следъ това първиятъ подпредседателъ Бобчевъ продължи ржководенето на първото тържествено заседание, като произнесе следната речъ:

„По силата на даденото ми отъ г. председателя Куманъецки пълномощие, прогласявамъ първия Съборъ на правниците отъ Славянскитѣ държави въ Братислава-за откритъ. Смяtramъ се за честитъ, че мога да сторя това и споредъ споразумението, което сме направили, че всѣки отъ участниците ще говори на своя езикъ, азъ ще говоря по български.

На първо мѣсто и азъ изказвамъ особената благодарностъ на председателството къмъ президента на Чехословашката република многуоважавания г. Томашъ Масарикъ, който се отнесе съ благоволение къмъ този Съборъ и който е упъл-

номошилъ да го представлява министрътъ на правосъдието на Чехословашката република г. Майснеръ. Тука има мѣсто да се изкажатъ сжщо така благодарности и приветствия къмъ държавнитѣ глави на Полша, Югославия и Бѣлгария и азъ моля да приемемъ съ акламация приготвенитѣ за тѣзи целъ, приветствени телеграми. (Телеграмитѣ се прочитатъ отъ г. г. Баржинка, Рапапортъ, Любенъ Данаиловъ и Стоянъ Иовановичъ).

Извънредно голѣмо е значението на този I Съборъ на славянски правници. Мисълта за него се породи тукъ въ Братислава, въ срѣдата на чехословашки и полски правници. Тя се възприе съ възторгъ въ Бѣлгария и Югославия и колко и да се виждаше това за единъ блянъ, този блянъ-идеалъ е днесъ фактъ. Трѣбва да се благодари на всички национални групи и комитети, които въ Краковъ, Варшава и Львовъ, както въ Прага и Братислава, въ Бѣлградъ, Загребъ и Люблина и въ столицата на Бѣлгария София, възприеха идеята съ ентузиазъмъ, защитиха я и дадоха ѣ животъ реаленъ, на който ние днесъ присжтствуваме.

Славянскитѣ свѣтъ, представляванъ отъ разни славянски народи, има право да се гордѣе съ този Съборъ, на който задачата наистина е чисто научна, но който е проникнатъ и отъ стремежа за социална правда, за сближение на законодателствата отъ Славянскитѣ страни, за прокарване въ тѣхъ колкото се може по-голѣмо еднообразие и за извикване на научно-правно сътрудничество правницитѣ — законодатели, сждии, адвокати и професори.

Нека, прочее, се поздравимъ съ тѣзи сполука и нека пристжпимъ къмъ сериозна научна работа, да се занимаемъ въ комисиитѣ съ рефератитѣ, които сж приготвени и има да се четатъ по разнитѣ отдѣли на правната, държавната и стопанскитѣ науки, нека вземемъ резолюции, които да бждатъ достойни за нашето трудно, но извънредно важно и полезно дѣло. Нека благодаримъ още веднѣжъ на Братиславския Университетъ въ лицето на неговия проректоръ г. Орелъ и въ лицето на декана на юридическия фтъ г. Хорна, нека поблагодаримъ на областния управителъ г. Орсакъ, на кмета г. Крно, на председателя на военната властъ и на адвокатската, търговска и промишлена организации въ Братислава, които сж дали пълно съдействие за сбждването на нашия Съборъ. Най-после нека изкажемъ нашата особена благодарностъ къмъ неуморимия по своята ревностъ, енергия и деятелностъ главенъ секретаръ на Събора г. д-ръ Кирилъ Баржинка, на когото, длѣжностъ ни е да признаемъ това, се длѣжи голѣма частъ отъ тѣй блѣскаво днесъ откривания първи Съборъ на правницитѣ отъ Славянскитѣ държави въ Братислава.

Въ срѣдата на речѣта на председателствующия, даде се

думата на г. министра на правосъдието г. Майснеръ, който представляваше правителството на Чехословашката република.

Подиръ това С. С. Бобчевъ отстъпи председателствуването на втория подпредседател г. дръ Драгол. Аранжеловичъ.

Г-нъ Майснеръ, въ една майсторска и прочувствено произнесена речъ, говори за задачитѣ на Събора, задачи не само научни, но и практически, стремящи се да внесатъ известна унификация въ правото и законодателството на Славянскитѣ народи. Той завърши съ следнитѣ думи:

„Значението на Вашия Съборъ се заключава не само въ всеобщо известния характеръ на правническитѣ Събори, но и въ нѣщо свършено друго: събиратъ се учени и практики юристи отъ разни славянски народи. Това е толкова по-знаменателно, че голѣма частъ отъ тѣхъ бѣ изключена до свѣтовната война отъ списъка на народитѣ, които сами творятъ и управляватъ държавитѣ си. Правоведитѣ на тѣзи народи бѣха наистина дѣйни и научно, и практически, но тѣзи тѣхна дейность стана ценна, когато тѣ бѣха повикани въ собственитѣ си страни, работейки въ законодателната и съдебна практика, въ съревнование съ колѣмитѣ държави.

Народитѣ се състоятъ отъ разни групи, класи и съсловия, които колкото повече се опознаватъ толкозъ повече се сближаватъ съ другитѣ народи. Въ момента, когато славянскитѣ държави сж предметъ на повишено търсене и задиране отъ съседнитѣ държави, това опознаване е особено ценно“.

Въ заключение г. м-рътъ пожела пълень успѣхъ на Събора.

Проректорътъ на Университета Коменски д-ръ Орелъ произнесе приветствие по латински, следъ което деканътъ д-ръ Хорна поднесе приветитѣ на всички юридически факултети отъ славянскитѣ страни. „Макаръ че сме събрани отъ разнитѣ страни на Славянския свѣтъ — заяви той, всички сме съгласни върху една мисль: насъ събра тукъ не само програмата на народната особеность, но и традицията, която дълбоко е вкоренена въ славянската душа, защото правото е само инструментъ на моралень напредъкъ и хуманность, но никакъ не и на насилие и поробване. Насъ ни свързва убеждението, че основата на правото и неговата цель е изключително само справедливостъта. За това намъ е противно това право, което проповѣдва нетърпимость, насилие и икономическа репресия противъ тѣзи, които не сж отъ наша кръвъ. Тѣзи начала нека бждатъ основата на нашата дейность като ратници на правото при славянскитѣ университети“.

Отъ името на Словашкия край поздрави Събора управителя г-нъ Орсакъ, а отъ името на града кметътъ д-ръ Кърно.

Следъ тове последваха приветитѣ на участницитѣ.

Г-нъ Н. П. Георгиевъ, отъ името на българскитѣ прав-

ници, произнесе една хубава речъ, въ която изтъкна горещото съчувствие на българскитѣ правници къмъ Събора и неговитѣ задачи. Той каза още, че е време славянството съ дѣлата си да докаже на свѣта, че не е вече „торъ на чужди ниви“, както го окачести преди години единъ чуждоплемененъ ученъ, а е самостоятеленъ творецъ на културни ценности.

Приветствия отъ страна на полскитѣ юристи се поднесоха отъ проф. д-ръ Кутшеба, ректоръ на Краковския у-тъ; д-ръ К. Пражакъ — отъ името на чехословашкитѣ юристи; д-ръ Алоисъ Щанглеръ отъ страна на Словенски Уставъ въ Прага; професоръ Мототолеску отъ букурешкия у-тъ, секретарятъ на комисията за унификация на правото въ Римъ д-ръ Ханзъ Фикеръ и др. Аплодирани бѣха горещо приветственитѣ думи на професора отъ Лиежкия у-тъ, видния правникъ и публицистъ г. Жанъ Ксавие, който изказа своитѣ мисли на единъ духовитѣ французки езикъ.

Въ края на заседанието говори главниятъ секретаръ г. Баржинка, който прочете и приветственитѣ телеграми отъ много славянски университети, юридически ф-ти и др. Отъ България имаше приветствия отъ пълномощния м-ръ на Чехословашко г. Макса, отъ Славянското д-во и Свободния у-тъ.

V

Работата въ комиситѣ. Разни срещи и гощавки.

Сериозната научна работа на Събора се изрази въ комиситѣ, дето се четеха реферати, приготвени съгласно съ програмата по 10 правни и държавно-правни дисциплини. Трѣбва да се подчертае голѣмата старателностъ и вдълбоченостъ, която се прояви въ тѣзи Комисии по разнитѣ разисквания на темитѣ.

Дветѣ теми на българскитѣ референти: на професоръ прот-презв. Ст. Цанковъ — Отношение на църквата къмъ държавата въ Славянскитѣ страни, и на професоръ Петко Стайновъ — Административното правосъдие, извикаха внимание и разисквания, достойни за предметитѣ и по тѣхъ се взеха резолюции, които ние печатаме по-долу въ тѣзи същата книжка на Ю. П.

По случай на Събора станаха и нѣколко срещи:

Среща на сждиитѣ. Въ тѣзи среща е говорилъ най-напредъ председателятъ на най-висшия сждъ въ Чехословашко, съ седалище въ Бърно, г. д-ръ Владимиръ Файморъ, редакторъ на Правни Обзоръ.

Хубава речъ е произнесълъ по този случай и г. Н. Георгиевъ относно справедливостта при правораздаването,

Въ срещата на адвокатитѣ говорилъ е нашиятъ деле-

гати, секретарьтъ на националната ни група г. Любенъ Да-наиловъ.

На срещата на славянскитѣ жени отъ страна на българ-китѣ е говорила г-жа проф. А. Стайнова.

*

Презъ първия и втория день 8 и 9, бѣха дадени две гощавки отъ страна на ректора на университета г. Орель и отъ страна на декана на юридическия ф-тъ г. Хорна. На тѣзи гощавки се произнесоха речи и наздравници, главно за про-гласенитѣ почетни доктори, поради което бѣше извиканъ проф. С. С. Бобчевъ да каже своята дума на благодарностъ. Тукъ говори м-рътъ на народното просвѣщение г. Дереръ, който използва случая да подчертае, че единъ отъ почет-нитѣ доктори, Бобчевъ, е най-стария славянски правникъ и най-младия почетенъ докторъ на правото. Въ това той вижда единъ символъ, символътъ на сближението на две славянски правни генерации — старата и младата, за да вървятъ въ единъ духъ на славянска правна солидарностъ, справедливостъ и сътрудничество. — Отъ името на Слободанъ Ива-новичъ, прогласенъ за почетенъ д-ръ, говори г. проф. Аран-джеловочъ, II подпредс. на Събора, който изказа горещата благодарностъ на сръбската правна наука за отличието, на-правено на проф. Слободанъ Изановичъ. — На една отъ гощавкитѣ произнесе хубава наздравца по чешки езикъ д-ръ Ст. Даневъ. Наздравцата му бѣ изслушана съ голѣмо внимание и изпратена съ ржкоплѣскания.

Единъ чай бѣше даденъ отъ страна на съюза на сло-вашкитѣ адвокати, на който присѣдствуваха множество прав-ници. Домакинътъ и домакинката на чая г. и г-жа Стодола проявяваха голѣмо внимание и любезностъ къмъ гоститѣ въобщо и къмъ българскитѣ въ частностъ.

На 8. IX. вечерта имаше въ народния театъръ търже-ствено представление Продана Невѣста отъ Сметана, на което присѣдствуваха всички участници отъ Събора.

На 9. IX. вечерта имаше среща въ редута, гдето съ-юзътъ на славянскитѣ два даваше чай, на който произнесе една отлична речъ председателятъ на съюза г. Иванка. Тукъ го поздрави председателствующиятъ на Събора г. проф. С. С. Бобчевъ.

Следъ закриването на Събора участницитѣ бѣха пока-нени отъ Кмета г. Крно на единъ традиционенъ мѣстенъ празникъ Vinobraní — т. е. Гроздоберъ, даванъ отъ града Братислава въ широката градина на Соколовна, гдето дами и господа отъ всички съсловия бѣха гощавани съ грозде и други закуски и опитваха виното отъ последната реколта, разнасяно отъ пожарникари.

VI

Заклучителното заседание на Събора.

То стана на 10. IX.-недѣля, въ голѣмия салонъ на реду-тата. Председателствуваше най напредъ проф. С. С. Бобчевъ, подиръ него проф. Драголюбъ Аранджеловичъ, а на бюрото присѣдстваваха подпреседателъ Лащовка, главния секретаръ г. д-ръ К. Баржинка, нѣколко професори, между които деканътъ на юридическия ф-тъ г. Хорна, полския проф. Кутшеба, професора отъ Бѣлгр. у-тъ Пржичъ и др.

Заседанието се откри съ прочитане на резолюциитѣ, приети въ комисиитѣ. Тѣзи резолюции се печататъ въ настоящата книжка. Всѣко прочитане бѣше последвано отъ шумни одобрения и ржкоплѣскания.

Следъ прочитане на резолюциитѣ г. Хорна, деканъ на юридическия ф-тъ прочете единъ проектъ за съюзъ на славянскитѣ правници, който се прие по начало, а неговото развитие се реши да се възложи на бждещето бюро, което ще има да се занимае съ приготвянето на II Съборъ на правниците отъ Славянскитѣ държави.

Г-нъ Баржинка прочете отговоритѣ на държавнитѣ глави, съ които тѣ благодарѣха за приветственитѣ до тѣхъ телеграми отъ името на Събора. Освенъ това той изказа и своята благодарностъ къмъ всички, които съдействаха за успѣшкото изпълнение на програмата на Събора.

На заключителното заседание на 10. IX. проф. С. С. Бобчевъ, председателствующъ Събора, произнесе следующата речъ:

Високоуважаеми г-жи и г-да, драги колеги. Смяtramъ се за много честитъ, че мога въ днешното заседание да повтора сърдечна благодарностъ къмъ всички, които съдействаха за успѣха на нашето хубаво дѣло, на дѣлото на Събора на правниците отъ Славянскитѣ държави. Нашата благодарностъ е заслужена къмъ всички, като се почне отъ председателя на Чехословашката република и неговото правителство, къмъ у-та Коменски въ Братислава, къмъ началника на Словашкия край, къмъ кмета, къмъ словашкото върховно сѣдйство и военно началство, съ една речъ, къмъ всички, които способстваха за блѣскавия успѣхъ на нашето дѣло

Въ случая, обаче, азъ смѣтамъ за необходимо да подчертая особенитѣ заслуги, които принесе за успѣха на нашия Съборъ юридическия ф-тъ при у-та, на чело на който стои многозаслужилиятъ деканъ професоръ Хорна. Безъ това участие, проявено и академически и практически, голѣма частъ отъ нашитѣ сполуки не щеше да се сбждне. Отъ името на председателството, прочее, азъ повтарямъ нашата сър-

дечна признателностъ къмъ г. Хорна и го моля да поднесе изразитѣ на нашитѣ чувства на благодарностъ на неговитѣ събрата отъ юридическия ф-тъ.

Драги колеги, участници въ Събора! Нека се поздравимъ съ блѣскавия успѣхъ, който имахме. Азъ наричамъ този успѣхъ блѣскавъ, защото истински научната работа, съзнателното отнасяне на всички къмъ задачитѣ на Събора, се отрази така великолѣпно въ резолюциитѣ, взети при занятията на комисиитѣ. Тѣзи резолюции сж единъ наученъ венецъ на нашето дѣло. Тѣ изтъкватъ по единъ безспоренъ начинъ научното значение на нашия Съборъ и достигнатитѣ резултати сияйни, разумни и практически.

Нѣкои се съмняваха въ успѣха на нашето дѣло, мнозина се даже шегуваха и посочваха на невъзможността да се споразумѣемъ, тѣй като всѣки трѣбваше да говори на своя роденъ езикъ. Тукъ именно въ Братислава на Събора се спосрещнаха езицитѣ чешки, полски, сръбски, словенски и български. Крайно интересно явление! Всѣки отъ славянскитѣ участници на събора се трудеше да схване казаното не на неговия роденъ езикъ и тѣзи, които не го разбираха, въ всѣки случай се досещаха за смисъла на говореното, е това бѣше достатъчно. Ние се споразумявахме и никакви недоумѣния не възникваха отъ това обстоятелство. Има една тжжна нотка, която безмълвно прозвуча въ нашия Съборъ: отсѣгствието на руски учени правници, които щѣха да бждатъ между насъ една слава и една гордостъ. Обстоятелства и причини, които не е удобно да изтъкваме тукъ, не дадоха възможностъ да имаме въ срѣдата си и руски колеги. Нека, обаче, се надѣваме, че тѣзи причини ще се премахнатъ и че въ следующия II Съборъ ние ще можемъ съ разтворени обятия да посрещнемъ и братята руски учени правници.

(Тѣзи думи на председателствующия се покриха съ силни одобрения и ржкоплѣскания).

Като завършваме днесъ съ спокойна съвестъ и пълно задоволство нашата работъ, остава да Ви съобща, че следующиятъ Съборъ на правнитѣ отъ Славянскитѣ държави се проектира да стане подиръ 3 години въ единъ отъ полскитѣ университетски градове.

При завършване председателствующиятъ предложи да се прогласи за почетенъ председателъ на следующия съборъ досегашниятъ председателъ проф. Куманѣецки. Генералниятъ секретаръ г. К. Баржинка предложи да се приеми за почетни подпреседатели досегашнитѣ таквизъ г. г. Бобчевъ, Аранджеловичъ и Лашовка.

Следъ това прие се генераленъ секретаръ за бждещия Съборъ да остане пакъ неуморимиятъ г. Баржинка, на когото

председателствующиятъ и този пжтъ изказа своята най-сърдечна признателностъ. Заключителното заседание се завърши съ гръмливи ржкоплѣскания отъ страна на всички присжтствуващи.

VIII

Заключение.

Отъ изложеното до тукъ изпъкватъ по единъ най-полезителенъ и ясенъ начинъ грамаднитѣ ползи, които принесе Братиславскиятъ Съборъ както за правната наука въобще и въ особеностъ на славянитѣ, така сжщо и за общуването между разнитѣ славянски правници. Тѣ се запознаха по-отблизу; тѣ си размѣниха нѣкои научни правни трудове; тѣ разбраха, че една подобна размѣна и за въ бждеще ще бжде отъ голѣма полза. Съ други думи, почнатото научно сътрудничество въ областъта на правната наука и държавно-стопански въпроси, се сложи на релси и то ще върви по-нататъкъ въ своето желанно развитие. Нека се надяваме и да работимъ за това.

Братиславскиятъ Съборъ на правниците отъ Славянскиятѣ държави служи по този начинъ като изходна точка за по-нататъшни полезни послѣствия. Взаимната деятелностъ и научното правно сътрудничество ще посочватъ отъ време на време липситѣ, които се забележиха въ Братислава и на които премахването, или поне ограничението, е толкова желателно за всички.

Между другитѣ много полезни явления, свързани съ Събора, немога тукъ да не помена и за онова сближение, което стана между български и югославянски правници. Както на отиване, така и на връщане български правници се спираха въ Бѣлградъ, канени и сърдечно посрещани отъ събратията сръбски правници. Тукъ въ Бѣлградъ, и на отиване и на връщане били сж проявени такива съчувствия и взаимни обяснения, които не оставятъ съмнение за едно бждеще научно-правно сътрудничество между дветѣ съседни страни. Наши правници (проф. Фаденхехтъ, проф. Прот. Цанковъ Василь Митаковъ, Любенъ Данаиловъ, Ник. Георгиевъ, П. Зжбовъ и др.) сж държали речи и дали изявления, печатани въ вестницитѣ Време, Правда и Политика, изявления, въ които тѣ подчертаватъ на първо мѣсто необходимостъта отъ научно сътрудничество, отъ още по-тѣсно сближение, а на въпроситѣ за разбиране между Югославия и България, тѣ сж казали, че това е такава неизбѣжна необходимостъ, която не виждатъ само тѣзи, които жумятъ въ общественостъта или сж недобросѣвестни. Нѣкои отъ нашитѣ видни правници сж прибавили, че не стане ли едно споразумение между Югославия и България, миръ и спокойствие на Балканитѣ нѣма да има.

Запознаването между славянски и наши правници е станало по-реално въ време на пжтуването на българската и югославянска група отъ участници въ Братиславския Съборъ — по Дунава (6 и 7 септемврий), съ ладия (параходъ), който доведе участницитѣ до сама Братислава. Тукъ на пристанището тѣ бѣха посрещнати радушно и сърдечно отъ председателството на Събора, представлявано главно отъ г. генералния секретарь д-ръ Баржинка. Размѣнени сж били при това посрещане сърдечни приветствия. Отъ наша страна е говорилъ Л. Данаиловъ и изпѣти сж били химнитѣ — югославянски и български.

Азъ нѣмахъ възможность да пжтувамъ съ колежитѣ отъ София до Бѣлградъ и отъ Бѣлградъ по Дунава за Братислава между друго по лични и здравни причини и предпочетохъ прекия пжтъ, толкозъ повече, че менъ се щеше да стигна въ Братислава на 7. IX. за да взема участие въ мѣстния Комитетъ и президиума по уреждане нѣкои подробности въ програмата на Събора. И наистина, азъ стигнахъ на 7, като пжтувахме отъ Бѣлградъ наедно съ II подпредседателъ г. Аранджелозичъ и цѣлата вечеръ на 7 срещу 8 ние прекарахме въ едно обстойно съвѣщание, на което се наредиха и видоизмѣниха нѣколко отъ наредбитѣ въ програмата на заседанията. Тукъ ние се съгласихме, че ще сподѣляме председателството наедно съ г. Аранджеловича и разпредѣлихме нашитѣ роли на посещения, като на менъ се предложи да посетя интересното събрание на студентческата младежъ, събрана въ У-та все така по случай на заседанията на нашия Съборъ.

Поради това азъ не бѣхъ въ парахода, въ който презъ всичко време на пжтуването отъ Бѣлградъ до Братислава наши и сръбски участници въ Събора сж били въ най-близки отношения, запознавали сж се, размѣнявали сж мисли за нуждитѣ отъ едно научно-правно сближение. Тукъ нашиятъ секретарь г. Любенъ Данаиловъ, който съ голѣма вещина уреди цѣлото пжтуване и го ржководеше, е ималъ случай да държи една подробна беседа върху Дунава и върху неговото значение въ географско, етнографско, и въ политическо отношение. Впрочемъ, дълженъ съмъ да призная тукъ, че най-голѣма частъ за успѣха да се формува българската група и дружината бълг. празници, която участвува въ Събора, принадлежи на неуморимия секретарь на нашата национална група г. Любенъ Данаиловъ.

Насвършекъ, нека пожелаемъ пълень успѣхъ на това научно-правно начинание, тѣй блѣскаво започнато въ Братиславскитѣ дни на правницитѣ отъ Славянскитѣ държави

Д-ръ Рихардъ Хорна

Деканъ на Юридическия факултетъ
на Братиславския университетъ.

**РЕЧЬ ПРОИЗНЕСЕНА ПРИ ОТКРИВАНЕТО НА I СЪБОРЪ
НА СЛАВЯНСКИТЪ ПРАВНИЦИ.**

Уважаемо Събрание,

Почетенъ бѣхъ съ честъта като деканъ на юридическия факултетъ на града, въ който се свика съборътъ да произнесе отъ името на всички юридически факултети на славянскитъ страни, които взиматъ участие въ събора, поздравъ къмъ събранието и да му пожелае спокойна и плодотворна работа.

Правя това съ особена радостъ, защото това е първи случай, когато славянски юристи се събиратъ за работа, която има да ги сближи върху почвата на правото. Това е доказателство, че идеята за славянска взаимност не е платоническа програма, но има своята реална основа, защото това, което търсимъ е сближението на славянскитъ народи съ помощта на юридическитъ норми. Чувствувамъ, че това е дѣло доста трудно, ала самиятъ фактъ че сме тукъ иде да потвърди, че сме пристъпили къмъ дѣлото съ добра воля.

Макаръ, че сме се събрали отъ разни краища на славянския свѣтъ, твърдо вѣрвамъ, че сме единодушни въ една насока, която трѣба да разкриемъ предъ всички други: това, което ни е събрало тукъ не е само програма на народна изключителностъ, ала традицията, която е дълбоко вкоренена въ славянската душа, че правото трѣба да бжде инструментъ на мораленъ напредъкъ и хуманностъ и че то не бива да стане оржие на носилите и поробване. Съединява ни убеждението, че ядката на правото и неговата целъ е справедливостта, поради това ние се отвращаваме отъ расово преследване и икономическо надмощие надъ тѣзи, които не сж отъ наша кръвъ. Тѣзи мисли и идеи сж били и ще бждатъ основа въ деятелността на тѣзи, които боравятъ съ правото при славянскитъ университети.

Вѣрвамъ, че резултатътъ отъ този съборъ ще се постигне особено въ едно направление: въ полето на обща работа въ правнитъ науки. Трѣбва искрено да изповѣдаме, че въ всичкитъ клснове на юридическата наука нашитъ славянски юристи не сж били еднакво интензивни и че възприемайки правнитъ резултати на останалия свѣтъ, често пжти сме пропусчали духа имъ у родственитъ народи. Вижда се, че не сме имали въ себе си достатъчно вѣра и самосъзнание. Днесъ искаме този съборъ да принесе въ полето на славянската юридическа наука добри резултати, поради кое

то следва да се простимъ съ маловѣрието и сдържаността; защото сближаването на правата на славянскитѣ държави трѣба обезателно да предшествува сближаването на правнитѣ науки на всички славянски народи по всичкитѣ имъ клонове.

Ето защо твърдо вѣрвамъ, че представителитѣ на юридическитѣ факултети на славянскитѣ държави ще иматъ случай въ идния съборъ на славянскитѣ правници да принесатъ единъ активъ, който да съдържа резултатитѣ на действителната правна славянска наука въ разнитѣ нейни клонове и законодателства.

Свършвамъ съ лозунга на нашия Съборъ:

„Правото нека ни съединява и никога да не ни разединява“.
